



УДК 327.5

DOI <https://doi.org/10.32782/2305-9389/2024.30.35>

ВПЛИВ ГРУП ІНТЕРЕСІВ ОБОРОННО-ПРОМИСЛОВОГО КОМПЛЕКСУ НА ГЕОПОЛІТИЧНУ СТРАТЕГІЮ СПОЛУЧЕНИХ ШТАТІВ АМЕРИКИ В XX–XXI СТОЛІТТЯХ

Телешун Ярослав,

кандидат політичних наук, асистент кафедри політології
Київського національного університету імені Тараса Шевченка
ORCID ID: 0000-0001-8059-8791

Борсук Артур,

студент-магістр філософського факультету
Київського національного університету імені Тараса Шевченка
ORCID ID: 0000-0003-4092-1720

Стаття детально розглядає вплив груп інтересів оборонно-промислового комплексу на геополітичну стратегію США в XX–XXI ст. Проаналізовано функції груп інтересів як агентів впливу на державну політику в умовах розгортання процесів мілітаризації, військових конфліктів, бойових дій та інформаційних війн. Розглянуто роль груп інтересів оборонно-промислового комплексу у формуванні геополітичної стратегії США як ключового гравця міжнародної безпеки, що впливають на безпеку держав та міжнародну стабільність.

Групи інтересів є необхідним складником публічної політики, що впливають на формулювання та реалізацію політичних рішень. Учасники цих груп, такі як представники бізнесу, профспілок, громадських організацій та ін., спільно працюють над спільними інтересами, що впливає на ухвалення законів та розроблення політик.

Групи інтересів грають ключову роль у визначенні політичних пріоритетів, лобіюють свої інтереси та домагаються врахування своєї думки під час ухвалення рішень. Наприклад, бізнес-асоціації впливають на економічну політику, а організації громадянського суспільства акцентують увагу на соціальних аспектах законодавства. Ці групи часто виступають посередниками між державними органами та громадськістю, сприяючи зрозумінню та прийняттю політичних рішень. Через них уряди можуть більш ефективно спілкуватися з різними секторами суспільства. Проте слід пам'ятати, що групи інтересів можуть мати негативний вплив на державну політику.

Оцінка ролі оборонно-промислового комплексу у сучасних конфліктах є надзвичайно важливим завданням, адже детальне розуміння механізмів і наслідків таких війн є ключовим для розроблення ефективних стратегій забезпечення національної та міжнародної безпеки. Такий аналітичний підхід дає змогу ідентифікувати і протидіяти потенційним загрозам, забезпечуючи стабільність на різних рівнях.

Ключові слова: національна безпека, геополітика, безпека, групи інтересів, оборонно-промисловий комплекс.

Teleshun Yaroslav, Borsuk Artur. The influence of defence industry interest groups on the geopolitical strategy of the United States in the XX–XXI century

This article examines in detail the influence of groups of interests of the military-industrial complex on the geopolitical strategy of the United States in the twentieth and twenty-first centuries. The author analyses the functions of interest groups as agents of influence on state policy in the context of militarization processes, military conflicts, hostilities and information wars. The study examines the role of interest groups of the military-industrial complex in shaping the geopolitical strategy of the United States as a key player in international security, which affect the security of states and international stability.

Interest groups are a necessary component of public policy, influencing the formulation and implementation of political decisions. Members of these groups, such as representatives of business, trade unions, civil society organizations and others, work together on common interests, which influences the adoption of laws and policy development.

Interest groups play a key role in setting policy priorities, lobbying for their interests, and ensuring that their views are taken into account in decision-making. For example, business associations influence economic policy, while civil society organizations focus on the social aspects of legislation. These groups often act as intermediaries between government agencies and the public, contributing to the understanding and adoption of policy decisions. Through them, governments can communicate more effectively with different sectors of society. However, it should be remembered that interest groups can have a negative impact on public policy.

Assessing the role of the military-industrial complex in modern conflicts is an extremely important task, as a detailed understanding of the mechanisms and consequences of such wars is key to developing effective strategies for ensuring national and international security. This analytical approach allows us to identify and counter potential threats, ensuring stability at various levels.

Key words: national security, geopolitics, security, interest groups, military-industrial complex.



Постановка проблеми. Групи інтересів є невід’ємним елементом публічної політики, що впливає на формування та реалізацію політичних рішень. Учасники цих груп, такі як представники бізнесу, профспілок, громадських організацій, спільно працюють над спільними інтересами, що впливає на ухвалення законів та розроблення політик.

Групи інтересів грають ключову роль у визначенні політичних пріоритетів, лобіюють свої інтереси та домагаються урахування своєї думки під час ухвалення рішень. Наприклад, бізнес-асоціації впливають на економічну політику, а організації громадянського суспільства акцентують увагу на соціальних аспектах законодавства. Ці групи часто виступають посередниками між державними органами та громадськістю, сприяючи зрозумінню та прийняттю політичних рішень. Через них уряди можуть більш ефективно спілкуватися з різними секторами суспільства.

Проте слід пам’ятати, що діяльність груп інтересів може мати деструктивний вплив на державну політику. Збалансована та відповідальна політика враховує різні погляди та потреби, тому важливо забезпечити раціональну та прозору взаємодію між групами інтересів і владою для досягнення справедливої та результативної політики.

У сучасному світі геополітичні конфлікти часто визначаються не лише дипломатичними відносинами та економічними інтересами, а й змаганням у сфері оборонно-промислового комплексу.

Належне вивчення цих питань допоможе захистити державні та приватні інтереси від загроз і забезпечити стійкість державної системи у цілому. Україні необхідно розробити та впровадити стратегію розвитку власного оборонно-промислового комплексу, спрямовану на захист національних інтересів та відновлення економіки держави.

Мета і завдання статті. Мета статті полягає у з’ясуванні ролі груп інтересів оборонно-промислового комплексу як ключового суб’єкта формування геополітичної стратегії у контексті захисту державних інтересів, воєнного стану, збройної агресії та інформаційної війни.

Завдання статті полягає у розгляді впливу груп інтересів оборонно-промислового комплексу Сполучених Штатів Америки в XX–XXI столітті.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У дослідженні впливу милітаризму на державну політику США варто відзначити таких закордонних учених: А. Ставріякіс, М. Манна, А. Бачевича, Б. Брантона, а також українських дослідників груп інтересів С.О. Телешуна та Я.С. Телешуна.

Виклад основного матеріалу дослідження. Стрімкий розвиток подій на початку XXI ст. створив низку системних соціально-політичних, економічних та гуманітарних викликів і загроз для міжнародного співтовариства, національних урядів та наукової спільноти. Насамперед, це розгортання росією повномасштабних бойових дій на території України в 2022 р., що, своєю чергою, зумовило гостру необхідність у стрімкій та масштабній милітаризації Європи. У цивільній сфері цьому передували критичне зростання соціально-економічної нерівності, криза середнього класу і, як наслідок, посилення радикальних лівих і соціальних рухів та правих та націоналістичних рухів, розвиток екстремізму, поява нових квазідержавних і воєнізованих організацій, техногенні катастрофи та епідемії, ресурсна революція, посилення ролі національних держав у глобальному світі, реорганізація наднаціональних світових і регіональних політико-економічних утворень, криза глобальної сфери безпеки, провал геополітичної стратегії США та прояв слабкості країн Заходу в боротьбі з новими викликами, які вимагають силового рішення.

Загалом західні дослідники «групи інтересів» розглядали дане поняття в трьох площинах: 1) групи інтересів як політичні актори в плюралістичній і некорпоративістській моделях політичних систем; 2) проблема висловлення чітких інтересів між групами лобістів і державою у системі ліберальної демократії; 3) особливості впливу груп інтересів на державну політику та прийняття управлінських рішень [4].

Із початку XX ст. вплив корпорацій міцно закріпився в економічній та політичній сферах життєдіяльності будь-якої країни. Відповідно до збільшення впливу корпорацій на уряди держав, а також формування монополій, які взагалі не мали собі рівних у впливі, деякі державні діячі почали проводити політику контрдії зростаючій загрозі домінування конкретних груп інтересів. Однак попри все корпорації залишаються ключовими акторами здійснення державної політики, а також здійснюють активну взаємодію з урядами в процесі прийняття економічних та політичних рішень.

Одні з перших фінансово-промислових груп формувалися на основі горизонтальних зв’язків – кооперації підприємств однієї галузі. Із часом централізація капіталу набула ознак вертикальності. У результаті таких змін сучасні фінансово-промислові групи отримали статус фінансово-індустріального комплексу, який являє собою фінансово-промислові конгломерати з горизонтальними та вертикальними зв’язками між його структурними елементами [4, с. 156–157].

Необхідність дослідження діяльності фінансово-промислових груп в умовах тимчасового та нестабільного інституційного середовища полягає у тому, що ці групи здатні впливати на політичні



й соціально-економічні процеси в державі, а також визначати основні вектори її подальшого розвитку. При цьому деякі дослідники називають ці компанії центрами фінансово-економічної влади в державі, оскільки вони утримують значну частину фінансового сектору та виробництва в державі і намагаються здійснювати контроль не лише над окремими галузями економіки та видами підприємницької діяльності, а й над національною економікою у цілому [4].

Розвиток оборонно-промислового комплексу важливий через необхідність застосування новітніх технологій та постійного вдосконалення озброєння. Зокрема, військова техніка та обладнання повинні відповідати сучасним викликам і загрозам, таким як кібератаки, гібридна війна та інші нетрадиційні форми конфліктів. Відповіді на ці виклики вимагають інвестицій у дослідження та розробки, які часто забезпечуються державними фондами та військово-промисловими компаніями.

Оборонно-промислові корпорації та інші зацікавлені групи в оборонно-промисловому комплексі мають свої власні цілі. З одного боку, вони працюють на забезпечення національної безпеки через розроблення та постачання високотехнологічного озброєння. З іншого боку, ці компанії також є економічними суб'єктами, які прагнуть отримати прибуток від оборонних угод і контрактів. Групи інтересів можуть впливати на процеси прийняття рішень на різних рівнях. Лобіювання, фінансування політиків і впливових державних установ – це лише деякі з механізмів, які вони використовують для досягнення своїх цілей. Однак важливо збалансувати оборонні інтереси і забезпечити, щоб рішення на національному рівні слугували національним інтересам та безпеці.

Отже, взаємодія між необхідністю розвитку оборонно-промислового комплексу та впливом груп інтересів є складним балансом, який вимагає ретельного врахування потреб національної безпеки, економічних інтересів та етичних норм. Тому для розуміння впливу оборонно-промислового комплексу на державну політику США необхідно проаналізувати теоретичну парадигму та зрозуміти, як цей вплив був реалізований на практиці в історії.

Оборонно-промисловий комплекс США тривалий час визначав як зовнішню стратегію, так і внутрішню динаміку США. Здатний мобілізувати технічні та людські ресурси, ОПК відігравав і продовжує відігравати важливу роль у формуванні та реалізації військової політики США. Економічний вплив військово-промислового комплексу є життєво важливим для держави. Найбільші оборонні компанії дають роботу тисячам людей і приносять значні доходи. Це створює ситуацію, у якій взаємодіють інтереси оборонно-промислового комплексу та економічний успіх держави. Оборонно-промисловий комплекс стає важливим драйвером розвитку інфраструктури та технологічних інновацій [8].

Оборонно-промисловий комплекс має значний вплив на формування оборонної стратегії США. Оборонні компанії активно лобіюють інтереси галузі і можуть впливати на ключові рішення щодо оборонної політики та розподілу оборонного бюджету. У багатьох випадках корпоративні інтереси взаємодіють із національними геополітичними цілями.

Вплив оборонно-промислового комплексу може зміщувати фокус зовнішньої політики. Західні держави, такі як США, часто стикаються з викликами з боку ключових гравців на міжнародній арені. За таких обставин вони перебувають під тиском необхідності збільшувати свої оборонні витрати і підтримувати свій глобальний військовий вплив. З іншого боку, військово-промисловий комплекс бере активну участь у закупівлі військових технологій та обладнання для задоволення стратегічних потреб [6].

Протягом ХХ ст. вплив оборонно-промислового комплексу на національну політику США переживав різноманітні еволюційні зміни. Від епохи промислової революції до періоду світових війн цей комплекс відігравав ключову роль не лише у сфері оборони, а й у геополітичних стратегіях країни. Під час Першої світової війни зростаюча потреба в нових технологіях і величезні обсяги військової техніки призвели до змін у промисловому секторі, що переорієнтувало його на військове виробництво. Це призвело до економічного розвитку, а групи інтересів у військовому виробництві вплинули на формування бюджетної політики та реалізацію оборонних програм.

Після Другої світової війни оборонно-промисловий комплекс продовжував впливати на зовнішню політику. Під час холодної війни США активно вимагали глобальної військової присутності, і військово-промисловий комплекс, окрім виробництва стратегічних озброєнь, впливав на міжнародні конфлікти та рішення щодо альянсів. Сьогодення може відрізнятись від минулого, але вплив військово-промислового комплексу залишається значним. Прогрес у технологічному розвитку та потреба в нових видів озброєнь підтримують стратегічні інтереси військово-промислового комплексу, впливаючи на економіку та збільшуючи витрати на оборону [7].

Оборонно-промисловий комплекс визначається як система підприємств, науки та технологій, що займаються розробленням, виробництвом та обслуговуванням військової техніки та озброєння. Цей комплекс є важливим елементом національної безпеки країни і має значний вплив на міжнародні відносини та геополітичне становище країни.



Розвиток оборонної промисловості можна вивчати в контексті історичних етапів, що відображають зміни в технологічному, економічному та соціокультурному аспектах. Із ранніх етапів промислової революції розвиток військово-промислового комплексу був орієнтований на інтенсивні технологічні інновації, що призводили до створення нових видів озброєнь і зміни стратегій ведення війни.

У ХХ ст. військово-промисловий комплекс став предметом інтенсивного конкурентного динамічного розвитку між державами. Гонка озброєнь призвела до стрімкого розвитку військових технологій. Друга світова війна відіграла важливу роль у прискоренні розвитку військово-промислового комплексу, особливо в галузі ракетних технологій та ядерної зброї.

Із кінця ХХ ст. розпочався новий етап у розвитку військово-промислового комплексу, який характеризується зростанням ролі інформаційних технологій. Розвиток кібернетичних систем, штучного інтелекту та безпілотних літальних апаратів інтегрувався у сучасну військову техніку. Глобалізація та швидкість обміну інформацією зробили військово-промисловий комплекс більш уразливим до кібератак і кібербезпеку у військовому контексті більш актуальною.

Соціокультурні аспекти грають значну роль у формуванні військових настроїв у суспільстві. Поширення патріотичних ідеалів, урочисте вшанування військових подвигів та позитивний імідж військовослужбовців можуть сприяти прийняттю мілітаризації як необхідного складника. Зростання загроз безпеці та наявність реальних конфліктів додають актуальності військовим структурам. У змішаному середовищі геополітичної напруги, терористичних загроз і регіональних суперечностей деякі держави змушені збільшувати свої оборонні витрати, щоб забезпечити національну безпеку.

Прогрес у технологіях, що виробляються завдяки добре розвиненому оборонно-промислому комплексу, має значний вплив на технічні новації та економічний розвиток. Багато з технологій, що створюються для військового використання, також застосовуються у цивільних сферах, сприяючи прогресу науки, медицини, транспорту та інших галузей. Інновації, які здійснюються через участь добре розвиненої оборонної промисловості, підтримують економічний розвиток і загальний національний прогрес.

Велика частина дипломатичної та геополітичної впливовості країни залежить від сили її збройних сил. Добре розвинений оборонно-промисловий комплекс надає країні стратегічний вплив та можливість активної участі у міжнародних діалогах. Завдяки дипломатичним зусиллям та військовому співробітництву країна може визначати свою роль на світовій арені та захищати свої національні інтереси. З іншого боку, розвиток оборонно-промислового комплексу ставить перед країною серйозні виклики. Підтримка великої та технологічно складної військової організації потребує значних фінансових витрат. Це може призвести до конфлікту із соціальними та економічними потребами суспільства.

Підсумовуючи, можна зробити висновок, що розвинений оборонно-промисловий комплекс не лише забезпечує безпеку, а й є важливим каталізатором технологічного, економічного та дипломатичного прогресу країни. Правильно використовуючи ресурси оборонно-промислового комплексу, країна може грати ключову роль у світових подіях та впливати на майбутнє як власної держави, так і міжнародних відносин загалом. Майбутній розвиток оборонно-промислового комплексу, безсумнівно, буде визначатися динамікою глобальних відносин, геополітичними стратегіями і науково-технічним прогресом. Розуміння впливу технологій на безпеку та глобальну стабільність стає важливим викликом для міжнародної спільноти.

Висновки. Дослідження розкрило, як групи інтересів оборонно-промислового комплексу впливають на формування геополітичної стратегії Сполучених Штатів Америки. Аналіз засвідчив наявність чіткого розуміння сутності груп інтересів у фінансово-промисловому та оборонно-промисловому комплексах, а також наявність стратегії розвитку ОПК під конкретну державну доктрину, що за активного та ефективного менеджменту веде до успіху в реалізації захисту державних інтересів.

Автори детально розглянули роль оборонно-промислового комплексу в реалізації стратегії розвитку економічного потенціалу держави. Стаття підкреслює, що в умовах наростаючої світової агресії та для ефективного захисту державних інтересів необхідно розвивати взаємодію держави і бізнесу, а також чітко цю взаємодію розмежовувати.

Також важливим аспектом дослідження є розуміння важливості розвитку сектору безпеки держави, що в майбутньому дає можливість для захисту державних інтересів, а також реалізації державної політики з оборони від можливої агресії. Авторі аналізують, як фінансово-промислові групи впливають на розвиток держави, а також як утворилися групи інтересів в оборонно-промисловому секторі.

Стаття звертає увагу на необхідність комплексного підходу до забезпечення розвитку державної стратегії України на прикладі Сполучених Штатів Америки, а також аналізу досвіду розвитку фінансово-промислових груп. Обґрунтовано подальші напрями досліджень у сфері безпеки з особливим



фокусом на розвиток чіткого розуміння важливості контролювання груп інтересів у секторах безпеки та оборони, а також у необхідності формування чіткої стратегії розвитку оборонно-промислового комплексу.

Література:

1. Паламарчук М. Військово-морська міць та її межі. Київ : Наш формат, 2019. 200 с. ISBN 978-617-7682-69-3
2. Кіссинджер Г. Дипломатія / пер. з англ. М. Гоцацюка, В. Горбатька. Київ : КМ-БУКС, 2018. 864 с.
3. Телешун Я.С. Особливості функціонування фінансово-політичних груп у системі публічної політики: реалії України. *Вісник Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут». Політологія. Соціологія. Право.* 2016. № 1/2(29/30). С. 137–142.
4. Телешун Я.С. (2018) Фінансово-політичні групи в нестабільному інституційному середовищі. УДК 328.188.5
5. Bacevich, A.J. (2013). *New american militarism: How americans are seduced by war.* Oxford University Press, Incorporated.
6. Bruce Brunton. (2019) An historical perspective on the future of the military-industrial complex. [https://doi.org/10.1016/0362-3319\(91\)90043-4](https://doi.org/10.1016/0362-3319(91)90043-4)
7. Mann, M. (1984). *Capitalism and Militarism.* У *War, State and Society* (p. 25–46). Palgrave Macmillan UK. https://doi.org/10.1007/978-1-349-17414-0_2
8. Stavrianakis, A., & Selby, J. (2014). *Militarism and international relations: Political economy, security, theory.* Taylor & Francis Group. [https://www.routledge.com/Militarism-and-International-Relations-Political Economy-Security-Theory/Stavrianakis-Selby/p/book/9781138797413](https://www.routledge.com/Militarism-and-International-Relations-Political-Economy-Security-Theory/Stavrianakis-Selby/p/book/9781138797413)